

Становище

От проф. д-р Нели Илиева Бояджиева
върху дисертационен труд за присъждане на научната и образователна
степен „доктор” на тема:
**„ВЪЗПИТАТЕЛНИ АСПЕКТИ НА АРТ – ТЕРАПЕВТИЧНАТА РАБОТА ПРИ
ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ”**

Автор: Ваня Градинарова – докторант в редовна форма на обучение
СУ „Св. Климент Охридски”- ФНПП
Научен ръководител Проф. д-р Нели Бояджиева

Катедра „Социална педагогика и социално дело”
Област на висше образование: 1. Педагогически науки
Професионално направление: 1. 2 Педагогика
Научна специалност: Теория на възпитанието

1. Образователна и професионална кариера и биографични данни

Ваня Градинарова е родена на 10.04.1987 г. Средно образование придобива в гр. Казанлък през 2006 г. Висше образование завършва в специалност „Логопедия” в СУ "Св. Кл. Охридски"- ФНПП, ОКС „Бакалавър” (2010) и ОКС „Магистър” (2011). Има и втора магистърска програма по социална педагогика – „Консултиране и социално-педагогическа помощ за семейството”(2012-2013). Участвала е в множество курсове за обучение и повишаване на квалификацията в областта на арт-терапията и помагащите дейности за работа с лица, деца и семейства в социалната и специалната педагогика. Има диплома за СДК на СУ „Св. Кл. Охридски” по „Арт-терапия при емоционално-поведенчески проблеми” (2013 г.).

От 2014 до 2017 г.се обучава като редовен докторант към „Катедра „Социална педагогика и социално дело” във ФНПП на СУ „Св. Кл. Охридски”. По време на обучението си придобива и допълнителна подготовка за арт-терапевтична работа в курсове организирани от НПО в България, които подпомагат подготовката на дисертационния труд. Участва като докторант в Университетски между-факултетен проект на СУ „Св. Кл. Охридски за обучение на докторанти (2014) и в практика за докторанти по Еразмус+ в Словакия. Участвала е в пет научно-изследователски университетски проекти под мое ръководство по Фонд „Научни изследвания” на СУ.

Има професионален опит като специален педагог- учител в шесто помощно училище, София (2011-2014), логопед на свободна практика(от 2014) и в Дневен център за деца с увреждания „Св. Врач” (2015-2016), обществен възпитател (от 2015 до днес), доброволец в Дневен център за деца с увреждания „Слънчоглед”(2016-2017) , арт-терапевт (от 2017) и участник в проектни дейности в социално-педагогическата сфера.

Научните ѝ интереси са в областта на арт-терапията в специалната и социалната педагогика и приложение на изкуството в социалната работа с деца и възрастни. В тази област са и изследователските проекти и активности, в които участва. Автор е на девет научни публикации в различен тип издания – студии, статии и научни съобщения. Всички те са в областта на педагогиката – теория и методика а възпитанието,

социалната и специална педагогика и са по темата на дисертацията. Базисното образование по логопедия се допълва от следващите етапи от обучение в университета и се разширява чрез допълнителна професионална квалификация в социалните и педагогическите науки. Това очертава профилна висококвалифициран специалист с висока компетентност за изследователска и професионална работа в областта на педагогическите и социални науки и изкуствата.

2. Представяне на хода на процедурата и работата с докторанта

Ваня Градинарова е зачислена като докторант в редовна форма на обучение срок от 10.02.2014 г. до 10.02.2017. Тя не само е изпълнила изцяло индивидуалния си план, но го е надхвърлила чрез допълнителни обучения и положени изпити извън задължителните минимума. Тя е отчислена с право на защита със завършен проект за дисертация. Той е представен за вътрешна защита и обсъден в Катедра „Социална педагогика и социално дело” на редовно заседание проведено на 21.11.2017 г. В резултат на апробацията е взето решение за откриване на процедура за официална защита на основата на две вътрешни рецензии и становища препоръки от пет члена на катедрата. Няма нарушения в процедурата, а представеният комплект от документи е съобразен с Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Кл. Охридски”. Процедурата за защита е открита с решение на ФС на ФНПП през януари 2018 г.

Познавам докторанта още от времето на обучение в ОКС „Бакалавър” в специалност „Логопедия” и участие в курса по арт-терапия, който водя във ФНПП. Интересите на В. Градинарова към тази сфера на приложение на изкуството в помагащите дейности датира от преди десет години (от 2008 г.). След дипломирането си по първата магистърска програма по логопедия (2012), тя записва и завърши и магистърската програма по социална педагогика която ръководя - „Консултиране и социално-педагогическа помощ за семейството” (2013). В нейните рамки има модул по арт-терапия, в който тя участва особено активно. Паралелно с това В. Градинарова участва и в дългосрочен курс, ръководен от мене във форма на дългосрочна СДК „Арт-терапия при емоционално-поведенчески проблеми” (2013). Същата година я представих в студентски научен форум, в който изложи резултати от своята дипломна работа, разработена под мое научно ръководство. Така тя направи и първото си научно съобщение и публикация за индивидуална арт-терапевтична работа с дете с емоционално – поведенчески проблеми и участие като котепапевт с моя супервизия.

Веднага след дипломирането си във втората магистърска програма по социална педагогика, тя кандидатства през 2013 г. и беше зачислена като редовен докторант към катедрата в началото на 2014. Така в продължение на близо четири години се осъществи съвместната работата върху дисертацията. Тя се състоеше в уточняване и формулировка на темата, предложена от мене и приета от докторанта. Тази тема беше естествено продължение на изследователската и учебна работа в предишните години. Тя е съобразена с желанието, образователната квалификация, опит, творчески нагласи и амбиции на В. Градинарова. Неин резултат е обсъждане на структурата и прецизиране на концепцията на изследване, ресурси, анализ, подбор и подготовка на методиката с инструментариума за събиране на емпиричните данни и подготовка на опитно-експерименталната програма. Последната е напълно самостоятелно подбрана и конструирана от докторанта, а моята помощ беше насочена повече при обсъждане, интерпретация и анализа на резултатите, оформяне на изводите и приносите.

В. Градинарова подбра самостоятелно и пилотира инструментариума на изследване с моя помощ и консултации. Обсъждахме модела на опитно - експерименталната работа и извадката на емпиричното проучване. Тя самостоятелно

конструира въпросниците за анкетните карти, организира и проведе опитно-експерименталната работа с деца, допитването до родители, учители и специалисти, обработи и анализира резултатите, в т.ч и чрез статистически методи за проверка на емпиричните данни. Умения за това придоби от участието си в обучение в между-факултетски докторантски проект през първата година на обучение (2014).

През цялото време на съвместната ни работа тя присъстваше в мои курсове на обучение по арт-терапия в ОКС „Бакалавър” и „Магистър” във ФНПП, както и в някои форми на допълнителна квалификация по арт-терапия организирани от мене като координатор за България чрез източно-европейската арт-терапевтична асоциация. Тя участва в пет научно-изследователски проекта под мое ръководство финансирани от Фонд „Научни изследвания на СУ „Св. Кл. Охридски”, в които разработва проблеми свързани с дисертационния ѝ труд и обработване и анализиране данни от съвместни изследвания. Направи самостоятелни публикации у нас и в чужбина, една от които на английски език. През последната година представихме обща публикация в международен форум, както и студия приета за печат в ГСУ „Св. Кл. Охридски”(2017).

В. Градинарова проявява изключителна добросъвестност, старателност и последователност в работата си върху дисертацията и упоритост при преодоляване на различни трудности в хода на опитното проучване. Тя разгърна широка самостоятелна активност за придобиване на допълнителен опит за арт-терапевтична социална работа с деца и възрастни с различни проблеми. Изискваше и осъществяваше регулярни консултации и с други специалисти от СУ. Участията ѝ в докторантски форуми, както и в наши и международни научни конференции, ѝ помогна не само да подготви и представи самостоятелни публикации, но и да се учи да защитава свои идеи.

През цялото време на обучението си тя участваше активно като слушател или асистент в рамките на водените от мене курсове ОКС „Бакалавър” и „Магистър”. През последната година на докторантурата предложих в катедрата и ѝ беше възложено да води практическите упражнения в курса, който вода – „Теория и методика на социално-педагогическото консултиране и съветване”, специалност „Социална педагогика”-трети курс редовно обучение в рамките на 30 ч. през зимен семестър на учебната 2016/2017 г. В тази преподавателска дейност тя показа отлични умения и възможности за професионална комуникация със студентите. Освен това тя води организира съвместни сесии за студенти и деца със СОП в рамките на водения от мене курс по арт-терапия в специалност социална педагогика в през летния семестър.

3. Представяне и критична преценка на постиженията в дисертацията

Трудът е посветен на значим и недостатъчно изследван проблем в педагогиката-теорията на възпитанието, който не е бил предмет на други проучвания в тази област. Той се намира на границата на социалната и специалната педагогика, арт-педагогиката и изкуство-терапията, психологията и психотерапията. Образованието, подготовката и професионалният опит на докторанта, както и допълнителните квалификации в областта на арт-терапията, са основата от която стартира работата върху темата на дисертационния труда. Това е основен фактор при избора на темата и оформянето на концепцията и замисъла, на цялостния подход, методологията и методика на изследване и интерпретация на проблематиката.

Научно-теоретичната постановка на проблема следва традиционен дедуктивен общотеоретичен подход: характеристика и възпитателните измерения в работата с деца със СОП (в първа глава), проследяването на същността на възпитанието и терапията чрез изкуство (във втора глава), описание на опитно-експерименталната програма за

възпитателна работа (в трета глава), постановката и организацията на проучване(в четвърта глава) и анализа на резултатите от него(в пета глава).

Основният фокус на проучване и анализ се отнася до изясняване и доказване на възпитателните аспекти на арт-терапевтичната работа при деца със СОП и по-специално върху тяхното личностно развитие, самооценка, емоционални състояния и възможности за подобряване на комуникацията. Липсата на системни конкретни актуални опитно-експериментални проучвания в тази междинна сфера на педагогическата работа, е основание за определяне на предмета и обекта на изследване. Основните акценти са избрани след общ теоретичен анализ въз основа на трудове на водещи автори, резултати от други научни изследвания, допитване до мненията на специалисти и др. Конкретното проучване се осъществява чрез разработване, пилотиране, апробиране и проследяване на резултатите от специално разработена програма и процедури за арт-терапевтична работа при смесена група деца със СОП. В съдържанието на програмата са интегрирани техники и упражнения, разработени от други автори или терапевти, но много от тях за подбрани и апробирани за пръв път за възпитателна работа при деца със СОП, а други са модифицирани за целите на проучването. Използван е подходящ инструментариум за регистрация на резултатите и обратна връзка с наблюдаващите работата учители, родители, специалисти и терапевти.

В четвърта глава се представя постановката и организацията на опитно-експерименталното изследване – предмет и обект, целта, задачите, хипотеза, участници методи, инструменти и организация. Те са сполучливо формулирани съобразно замисъла и задачите са изцяло реализирани. Анализ на резултатите е представен в последната пета глава и представя детайлно данни и статистически проверени тенденции, които доказват изходната хипотеза. Направени са обобщени и конкретни изводи, които произтичат от опитно-експерименталното изследване. Набелязаните препоръки са основателни и значими за теорията и практика на възпитание чрез арт-терапевтична работа при деца със СОП.

4. Преценка за приносите от изследването в дисертационния труд

Приносите отразяват основните научни постижения в дисертационния труд. Те са теоретико-емпиричен характер с приложна и практическа значимост за професионално направление „Педагогика”. Въз основа на осъщественото теоретично и опитно - експериментално изследване на възпитателните аспекти на арт – терапевтичната работа при деца със СОП могат да бъдат изведени следните приноси:

1. Изследвани са теоретико-аналитично и опитно-експериментално възпитателните аспекти на арт – терапевтичните дейности при деца със СОП съобразно изискванията и потребностите на децата процеса на приобщаващо образование и социална интеграция.

2. Разработена е специално програма за арт – терапевтична работа с деца със СОП, която е съставена от апробирани, модифицирани и адаптирани арт – терапевтични техники от докторанта. Тя може да бъде прилагана и от други специалисти работещи с деца и обогатява методиката на възпитателната работа.

3. Доказани са възможностите на арт-терапевтичната работа с деца приложима при възпитанието на децата и в помагания процес при специално-педагогическата рехабилитация и в общо-педагогическата и психо-социална подкрепа и съпровождане.

4. Приложението на програмата при хетерогенна група деца със СОП с различни видове нарушения, дава възможност за реално проследяване за възможността и приложението на арт – терапевтичните дейности в училищната среда и в унисон с нововъведенията и изискванията за приобщаващо образование.

5. Изследването на актуалното състояние и приложение на арт – терапевтичните дейности чрез експертна оценка и допитване до мнението от специалисти с различни професионални характеристики, очертава актуална картина на постижения, проблеми области и необходими изисквания за обогатяване теорията и практиката и изграждане на нова интегрална методика на арт-терапевтична възпитателна работа с деца.

5. Преценка на автореферата и публикациите по дисертационния труд

Авторефератът съответства на изложението в дисертационния труд и представя адекватно, цялостно, подробно и по коректен начин съдържанието и основните постижения в него. Направените девет публикации по темата на дисертационния труд са достатъчно представителни и отразяват отделни етапи от изследователската работа като следват ритмично отделните години на обучение (по две на година в периода 2014 – 2017). Деветата публикация е приета за печат научна студия за ГСУ „Св. Кл. Охридски” обсъдена от КС и приета от редакционната колеги яна ГСУ „Св.Кл. Охридски”-ФНПП (2017). Една статия е на английски език от юбилейна международна конференция в ТрУ- Ст. Загора в България („Trakia Journal of Sciences”, 2015). Две са в научни сборници от международни научни форуми у нас, две публикации са от докторантски четения в СУ. Една статия е в реферирано научно списание „Педагогика” и една в сп. „Специална педагогика”. Шест публикации са самостоятелни и са лично дело на докторанта представени пред различни научни форуми. Има една статия в съавторство, където В. Градинарова е на първо място. Две от публикации са съвместни с научния ръководител (статия от участие в научна конференция и студия, което е рецензирана и приета за печат в ГСУ „Св. Кл. Охридски”, ФНПП, т. 110, 2017 г. Те са резултат от наши идеи и съвместни научни изследвания. Има и статия от участие във Втори Университетски симпозиум по Социална педагогика, проведен в СУ „Св. Кл. Охридски” на 1.12.2016. Тя е отпечатана в тематичен брой на сп. Педагогика (7/2017).

6. Препоръки

Могат да се отправят общи препоръки за по-нататъшно изследване на арт-терапията в контекста на приобщаващото образование като се има предвид динамиката на процесите в тази сфера и необходимостта от по-нови педагогически подходи. Добре би било съдържанието на дисертационния труд да получи публичност, а авторът да подготви помагало или учебно пособие за приложение на арт-терапията във възпитателната практика с деца със СОП и с емоционално-поведенчески проблеми. Това ще обогати теорията и методиката на възпитателната работа в тази област и ще може да послужи като учебно пособие за образование и професионална подготовка.

7. Заключение

В резултат на анализа на постиженията, доказаните резултати и очертаните безспорни приноси предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят научната и образователна степен „Доктор” на редовния докторант Ваня Иванова Градинарова в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, Научна специалност „Теория на възпитанието” .

10.04.2018 г.

Проф. д-р Нели Бояджиева